

Ochrana právního státu v EU

prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

301 -- 2023

Pojem právního státu

- *dlouhý historický vývoj*
- racionálně řízený stát pod vlivem obecné vůle jako protiklad státu policejního nebo absolutistického.
- stát musí být zorganizován racionálně, což zahrnuje *odpovědnost veřejné moci, nezávislosti soudnictví, parlamentní reprezentaci, vládnutí prostřednictvím práva a ochranu základních práv a svobod.*
- RE – Benátská komise - 2011 *Zpráva o právním státu* - podstatné znaky (Komise převzala):
 - 1 - zákonnost, která předpokládá průhledný, odpovědný, demokratický a pluralistický **proces přijímání zákonů,**
 - 2 - právní jistota,
 - 3 - zákaz svévole výkonné moci,
 - 4 - přístup ke spravedlnosti u **nezávislých a nestranných soudů,**
 - 5 - **soudní přezkum správních aktů,** respekt k základním právům,
 - 6 - **nediskriminace a rovnost před zákonem.**

Nový postup Komise EU pro posílení právního státu

- **SDĚLENÍ KOMISE 2015: nový mechanismus sledování situace v členských státech a reakce na problémy**
- selhání Komise v případě poskytnutí jasného výkladu „systémového ohrožení“, které má být spouštěčem celého mechanismu
- Komisi se nepodařilo dostatečným způsobem odlišit „systémové ohrožení“ od „zřejmého nebezpečí porušení“ dle čl. 7 SEU.
- **sporná legitimita Komise** = zda tento postup nepostrádá oporu ve Smlouvách, a není proto v rozporu s principem svěřených pravomocí dle čl. 5 SEU (je tomu tak)

Nový postup Komise v praxi

- **poprvé 2016 - události v *Polsku***
 - **reformy ústavního soudnictví**
 - **polské orgány téměř nereagovaly**
- = neformální předstupeň postupu podle čl. 7 SEU**

Postup podle čl. 7 SEU

- **Článek 7 (zde jen klíčová ustanovení o postupu)**
- 1. Na odůvodněný návrh jedné třetiny členských států, Evropského parlamentu nebo **Evropské komise** může **Rada většinou čtyř pět** svých členů po obdržení souhlasu Evropského parlamentu **rozhodnout, že existuje zřejmé nebezpečí**, že některý členský stát **závažně poruší hodnoty** uvedené v článku 2.
- 2. Na návrh jedné třetiny členských států nebo Evropské komise a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu může **Evropská rada jednomyslně rozhodnout, že došlo k závažnému a trvajícím porušení hodnot** uvedených v článku 2 ze strany členského státu, ...
- 3. Bylo-li učiněno zjištění uvedené v odstavci 2, může **Rada kvalifikovanou většinou rozhodnout, že určitá práva**, která pro dotyčný stát vyplývají z použití Smluv, včetně hlasovacích práv zástupců jeho vlády v Radě, **budou pozastavena**. Povinnosti dotyčného členského státu vyplývající ze Smluv jsou pro tento stát v každém případě i nadále závazné.
- 4. Rada může později kvalifikovanou většinou rozhodnout, že změní nebo zruší opatření.

Probíhající řízení podle čl. 7: Polsko

- **Problémy s reformou (reformami) soudnictví** probíhající již od roku 2015 dodnes
- Významné zvýšení vlivu výkonné a zákonodárné moci na soudní systém a tím i k oslabení jeho nezávislosti.
- **Dne 20. prosince 2017 Komise předložila Radě odůvodněný návrh, aby přijala rozhodnutí o tom, že v Polsku hrozí zřejmé nebezpečí závažného porušení zásad právního státu.**
- **Reakce Polska: Polská vláda své výhrady proti pozici Komise vyjádřila vydáním „Bílého listu o reformě polského soudnictví“, ve kterém si stojí za tím, že reformy byly nezbytné.**
- **Shrnutí: není zaručena nezávislost soudů**
- **A ZDE TO SKONČILO**

Probíhající řízení podle čl. 7: Maďarsko

- **Návrh: nikoli Komise, ale Evropský Parlament.**
- **Maďarsko - porušování právního státu od r. 2011 (Fidesz v čele s Viktorom Orbánem)**
- **Vláda zredukovala pravomoci Ústavního soudu a posílila postavení výkonné moci. některé poj-my byly upraveny tak, aby odpovídaly pouze tradičnímu pojetí rodiny (?)**
- **Obavy EP: fungování ústavního a volebního systému, nezávislost soudnictví a dalších institucí, korupce a střet zájmů, soukromí a ochrana údajů, svoboda projevu, práva menšin, základní práva migrantů, žadatelů o azyl a uprchlíků aj.**
- **I ZDE JEN ZAČÁTEK – řízení nepokračuje**

Řízení na základě čl. 258 SFEU - řízení o porušení povinnosti

- Obecná podmínka:
- Samotnou žalobu může Komise podat jen tehdy, pokud její obavy ohledně právního státu **představují současně porušení konkrétního ustanovení právních předpisů EU.**
- Je tedy zřejmé, že **jen specifické porušení může být spouštěčem řízení, a tudíž porušení čl. 2 SEU vzhledem k jeho relativně nevymezené povaze ke spuštění řízení nestačí !**

Řízení na základě čl. 258 SFEU - Polsko

- ***obavy z nezávislosti obecných soudů - C-192/18.*** Komise napadla zákon z roku 2017 – snížení věkové hranice pro odchod do důchodu soudců i státních zástupců - ministr spravedlnosti získal diskreční pravomoc prodloužit délku funkce pro jednotlivé soudce
- ***Nový disciplinární režim pro soudce Nejvyššího soudu i obecných soudů - nezaručuje nezávislost a nestrannost kárného kolegia Nejvyššího soudu - v dubnu 2020 vydal SD na žádost Komise předběžné opatření k pozastavení pravomocí kárného kolegia Nejvyššího soudu, pokud jde o disciplinární řízení proti soudcům***

Sankce za nerespektování právního státu - 1

- Jak sankcionovat stát, který má potíže s dodržováním zásad právního státu?
- Primární právo s ničím takovým (kromě čl. 7 SEU) nepočítá.
- Finanční postih: omezit nebo zastavit poskytování peněz z rozpočtu EU?
- Přijato **nařízení o obecném režimu podmíněnosti na ochranu rozpočtu Unie č. 2020/2092 (prosinec 2020)**, a to kvalifikovanou většinou, Polsko a Maďarsko přehlasovány.
- Nařízení stanoví, že platby z rozpočtu EU mohou být omezeny nebo zastaveny, pokud je zjištěno, že porušování zásad právního státu v některé zemi EU **dostatečně přímo ovlivňuje** nebo vážně ohrožuje **řádné finanční řízení rozpočtu EU nebo poškozuje či vážně ohrožuje ochranu finančních zájmů EU**. To zahrnuje zdroje přidělené prostřednictvím *Nástroje EU na podporu oživení podle nařízení [2020/2094](#)*, které má podpořit oživení po krizi COVID-19.
- Právním základem je čl. 322 odst. 1 písm. a) SFEU: **Evropský parlament a Rada stanoví řádným legislativním postupem a po konzultaci s Účetním dvorem formou nařízení ... finanční pravidla stanovící zejména podrobnosti týkající se sestavování a plnění rozpočtu a předkládání účetnictví a jeho auditu;...**
- Maďarsko společně s Polskem 11. března 2021 zpochybnily tento právní základ žalobou na neplatnost k SDEU (žaloba zamítnuta).

Polsko: popření přednosti práva EU

Nález Ústavního soudu PR ze 7.10.2021

(pravomoci v oblasti justice x právní stát)